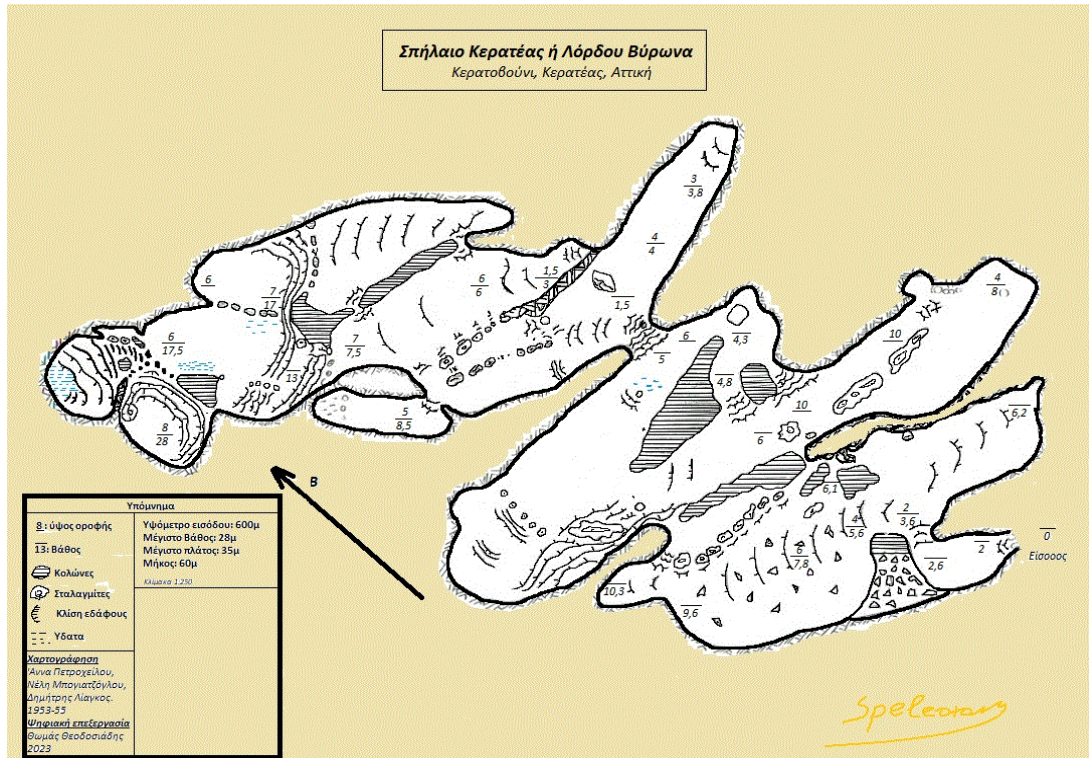

Το Σπήλαιο της Κερατέας

Ιστορία – Έρευνα – Σύγχρονη Σπηλαιολογική Δραστηριότητα

Μια συνοπτική παρουσίαση της ιστορίας, της εξερεύνησης και της επιστημονικής μελέτης ενός από τα σημαντικότερα σπήλαια της Αττικής

Θωμάς Θεοδοσιάδης

ΣΠ.ΕΛ.Ε.Ο 2026

Αθήνα

Το Σπήλαιο της Κερατέας

Ιστορία – Έρευνα – Σύγχρονη Σπηλαιολογική Δραστηριότητα

Μια συνοπτική παρουσίαση της ιστορίας, της εξερεύνησης και της επιστημονικής
μελέτης
ενός από τα σημαντικότερα σπήλαια της Αττικής.

Θωμάς Θεοδοσιάδης

ΣΠ.ΕΛ.Ε.Ο 2026

Αθήνα

Πνευματικά Δικαιώματα

© Όλα τα πνευματικά δικαιώματα του παρόντος κειμένου ανήκουν στον συγγραφέα.

Το παρόν έργο προστατεύεται από τη νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται η αναπαραγωγή, αποθήκευση σε σύστημα ανάκτησης πληροφοριών ή μετάδοση οποιουδήποτε μέρους του κειμένου, σε οποιαδήποτε μορφή ή με οποιοδήποτε μέσο — ηλεκτρονικό, μηχανικό, φωτοτυπικό, ηχογραφημένο ή άλλο — χωρίς την προηγούμενη γραπτή άδεια του δημιουργού, εκτός από σύντομες αναφορές για σκοπούς επιστημονικής ή βιβλιογραφικής χρήσης.

Επιτρέπεται η χρήση αποσπασμάτων για εκπαιδευτικούς, ερευνητικούς ή μη κερδοσκοπικούς σκοπούς, με την προϋπόθεση ότι γίνεται σαφής αναφορά στην πηγή και στον δημιουργό του έργου.

Οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στο παρόν κείμενο βασίζονται σε ιστορικές πηγές, επιστημονικές μελέτες και σπηλαιολογικές καταγραφές. Ο συγγραφέας κατέβαλε κάθε δυνατή προσπάθεια για την ακρίβεια των στοιχείων που παρουσιάζονται.

Περιεχόμενα

Πρόλογος

Το Σπήλαιο της Κερατέας

Θέση, γενικά στοιχεία και φυσικά χαρακτηριστικά

Η παραλίγο μοιραία εξερεύνηση του Λόρδου Βύρωνα

Από την αρχαιότητα στους πρώτους ερευνητές

Η επιστημονική χαρτογράφηση της δεκαετίας του 1950

Το Σπήλαιο Κερατέας σήμερα

Σπήλαιο Κερατέας – Εκπαιδευτική χρήση και σεμινάρια σπηλαιολογίας

Πρόλογος

Η Ελλάδα είναι μια χώρα με πλούσιο καρστικό ανάγλυφο και μεγάλο αριθμό σπηλαίων, πολλά από τα οποία συνδέονται όχι μόνο με τη γεωλογική εξέλιξη του τόπου αλλά και με την ιστορία και την ανθρώπινη παρουσία μέσα στους αιώνες. Τα σπήλαια της Αττικής, αν και λιγότερο γνωστά από εκείνα άλλων περιοχών της χώρας, αποτελούν σημαντικά φυσικά μνημεία και παρουσιάζουν ιδιαίτερο επιστημονικό και ιστορικό ενδιαφέρον.

Ανάμεσα σε αυτά ξεχωρίζει το Σπήλαιο της Κερατέας, που βρίσκεται στις νοτιοδυτικές πλαγιές του Πάνειου Όρους. Το σπήλαιο αυτό, αν και σχετικά μικρό σε μέγεθος, συγκεντρώνει στοιχεία που το καθιστούν ιδιαίτερα σημαντικό: εντυπωσιακό λιθωματικό διάκοσμο, αρχαιολογικές ενδείξεις ανθρώπινης παρουσίας, πλούσια σπηλαιόβια πανίδα και μια ενδιαφέρουσα ιστορία εξερεύνησης που ξεκινά ήδη από τις αρχές του 19ου αιώνα.

Ιδιαίτερη θέση στην ιστορία του σπηλαίου κατέχει η περιπέτεια του φιλέλληνα ποιητή Λόρδος Βύρωνα, ο οποίος κατά την επίσκεψή του στην περιοχή βρέθηκε για λίγο παγιδευμένος στο εσωτερικό του σπηλαίου. Η αφήγηση αυτής της εμπειρίας συνέβαλε στο να γίνει το σπήλαιο γνωστό στους περιηγητές της εποχής και να καταγραφεί σε ταξιδιωτικές μαρτυρίες.

Κατά τον 20ό αιώνα το σπήλαιο αποτέλεσε αντικείμενο συστηματικής έρευνας από σπηλαιολόγους και επιστήμονες. Η Ελληνική Σπηλαιολογική Εταιρεία πραγματοποίησε την πρώτη ολοκληρωμένη χαρτογράφηση και κατέγραψε τα βασικά μορφολογικά χαρακτηριστικά του, ενώ παράλληλα ερευνητές από το εξωτερικό μελέτησαν τη σπηλαιόβια πανίδα του.

Σήμερα το Σπήλαιο της Κερατέας αποτελεί έναν σημαντικό χώρο για τη σπηλαιολογική δραστηριότητα στην Αττική και χρησιμοποιείται συχνά για εκπαιδευτικούς σκοπούς από σπηλαιολογικούς συλλόγους. Παρά τις φθορές που έχει υποστεί στο παρελθόν από ανθρώπινες παρεμβάσεις, εξακολουθεί να αποτελεί ένα αξιόλογο φυσικό μνημείο που αξίζει να προστατευθεί και να μελετηθεί.

Σκοπός του παρόντος κειμένου είναι να παρουσιάσει συνοπτικά την ιστορία, την εξερεύνηση και τη σημασία του Σπηλαίου της Κερατέας, συγκεντρώνοντας πληροφορίες από ιστορικές αναφορές, σπηλαιολογικές μελέτες και σύγχρονες παρατηρήσεις. Με τον τρόπο αυτό επιχειρείται να αναδειχθεί η αξία ενός σπηλαίου που, πέρα από τη φυσική του ομορφιά, αποτελεί κομμάτι της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Αττικής.

Το Σπήλαιο της Κερατέας

Από τον τρόμο του Λόρδου Βύρωνα στη σύγχρονη σπηλαιολογία

Το Σπήλαιο της Κερατέας, καταχωρημένο στο Σπηλαιολογικό Μητρώο της Ελλάδας με τον αριθμό 57, βρίσκεται στις νοτιοδυτικές πλαγιές του Κερατοβουνίου, στο Πάνειο Όρος, σε υψόμετρο περίπου 548 μέτρων. Αποτελεί ένα από τα πιο ιστορικά και εντυπωσιακά σπήλαια της Αττικής, έναν υπόγειο χώρο που συνδυάζει γεωλογικό πλούτο, αρχαιολογικά ίχνη και συναρπαστικές αφηγήσεις περιηγητών.

Στα σπλάχνα του βουνού ανοίγεται ένα υπόγειο σύστημα θαλάμων και διαδρόμων, διακοσμημένο με εντυπωσιακούς σταλακτίτες, σταλαγμίτες και λιθωματικές κολώνες, που μαρτυρούν μια μακρά γεωλογική ιστορία. Το σπήλαιο δεν αποτελεί μόνο φυσικό μνημείο· είναι και ένας τόπος όπου η ιστορία, η επιστήμη και η ανθρώπινη περιέργεια συναντώνται.

Η παραλίγο μοιραία εξερεύνηση του Λόρδου Βύρωνα

Μία από τις πιο γνωστές ιστορίες που συνδέονται με το σπήλαιο τοποθετείται γύρω στα έτη 1809–1810, όταν το επισκέφθηκε ο μεγάλος φιλέλληνας ποιητής Λόρδος Βύρωνα κατά τη διάρκεια των ταξιδιών του στην Ελλάδα.

Συνοδευόμενος από έναν ντόπιο οδηγό και φωτίζοντας τον δρόμο τους με δαδιά από πεύκο, ο ποιητής προχώρησε βαθιά στο εσωτερικό του σπηλαίου. Οι εντυπωσιακοί, κρυσταλλικοί θάλαμοι τούς οδήγησαν ολοένα πιο βαθιά στο υπόγειο σύστημα, μέχρι τη στιγμή που ο οδηγός έχασε τον προσανατολισμό του.

Καθώς οι φλόγες των δαδιών άρχισαν να σβήνουν, η ομάδα βρέθηκε αντιμέτωπη με τον εφιάλτη να χαθεί για πάντα στο απόλυτο σκοτάδι. Ο Βύρωνα περιέγραψε αργότερα ότι ο τρόμος της πιθανής παγίδευσης —και ο φόβος ότι θα πέθαιναν από την πείνα— τους οδήγησε ακόμη και σε σκοτεινές σκέψεις κανιβαλισμού.

Τελικά, την τελευταία στιγμή και σχεδόν τυχαία, εντόπισαν μια αχνή αχτίδα φωτός που οδηγούσε προς την έξοδο. Η περιπέτεια αυτή είχε ευτυχές τέλος και ο ποιητής τη διηγούνταν αργότερα με ανακούφιση αλλά και με μια δόση κωμικής υπερβολής.

Από την αρχαιότητα στους πρώτους ερευνητές

Το σπήλαιο δεν ήταν άγνωστο στους ανθρώπους της αρχαιότητας. Στο εσωτερικό του έχουν εντοπιστεί αρχαιολογικά ευρήματα, μεταξύ των οποίων θραύσματα αγγείων,

όπως ένα χαρακτηριστικό μελανόμορφο όστρακο, που μαρτυρούν την ανθρώπινη παρουσία στον χώρο ήδη από την αρχαιότητα.

Κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα το σπήλαιο φαίνεται πως ξεχάστηκε. Η επιστημονική και περιηγητική προσοχή στράφηκε ξανά σε αυτό τον 19ο αιώνα, όταν λόγιοι και φυσιοδίφες άρχισαν να καταγράφουν τα φυσικά μνημεία της Ελλάδας.

Ανάμεσα στους πρώτους που το μελέτησαν ήταν ο γεωλόγος Lepsius και ο Χ. Κρέμος, οι οποίοι το κατέγραψαν στα έργα τους, συμβάλλοντας στην επαναφορά του σπηλαίου στη βιβλιογραφία και στο επιστημονικό ενδιαφέρον της εποχής.

Η επιστημονική χαρτογράφηση της δεκαετίας του 1950

Η ουσιαστική επιστημονική εξερεύνηση του σπηλαίου πραγματοποιήθηκε μεταξύ 1953 και 1955 από την Ελληνική Σπηλαιολογική Εταιρεία.

Η διακεκριμένη σπηλαιολόγος Άννα Πετροχείλου, μαζί με μέλη της εταιρείας όπως ο Δ. Λιάγκος, πραγματοποίησε λεπτομερείς μετρήσεις και κατέγραψε την κάτοψη του σπηλαίου σε κλίμακα 1:250.

Σύμφωνα με αυτή τη χαρτογράφηση:

η συνολική επιφάνεια του σπηλαίου φτάνει περίπου τα 950 τετραγωνικά μέτρα

το μέγιστο βάθος του φτάνει τα 23 μέτρα

το εσωτερικό του χωρίζεται σε τέσσερα κύρια διαμερίσματα

Ο επισκέπτης που κατεβαίνει από την είσοδο συναντά έναν πλούσιο λιθωματικό διάκοσμο: μεγάλους σταλαγμίτες, κολώνες που ενώνουν δάπεδο και οροφή, καθώς και μικρές φυσικές λεκάνες συγκέντρωσης νερού, γνωστές ως gours.

Πέρα από τη γεωλογική του σημασία, το σπήλαιο παρουσιάζει και σημαντικό βιολογικό ενδιαφέρον. Ξένοι ερευνητές, όπως ο K. Lindberg το 1952 και ο P. Strinati το 1954, κατέγραψαν πλούσια σπηλαιόβια πανίδα, μεταξύ της οποίας: ισόποδα, ενδημικά έντομα, ψευδοσκορπιοί

Το σπήλαιο σήμερα

Σήμερα το Σπήλαιο της Κερατέας αποτελεί ένα σημαντικό φυσικό μνημείο της Αττικής. Η μικρή του απόσταση από την Αθήνα και η σχετικά εύκολη πρόσβαση το έχουν καταστήσει αγαπημένο προορισμό για φυσιολάτρες και σπηλαιολόγους.

Δυστυχώς, στο παρελθόν η έλλειψη συστηματικής προστασίας το άφησε εκτεθειμένο σε βανδαλισμούς. Αρκετοί σταλακτίτες έχουν σπάσει ή καταστραφεί, αλλοιώνοντας σε κάποιο βαθμό τον φυσικό του διάκοσμο.

Παρά τις φθορές αυτές, το σπήλαιο εξακολουθεί να αποτελεί έναν πολύτιμο θησαυρό της αττικής γης, έναν χώρο όπου η φυσική ιστορία συναντά την ανθρώπινη περιπέτεια και όπου ο μύθος του ρομαντισμού συνδέεται με τη σύγχρονη σπηλαιολογική επιστήμη.

Σπήλαιο Κερατέας

Εκπαιδευτική διαδρομή σεμιναρίων σπηλαιολογίας

Χρήση του σπηλαίου στην εκπαίδευση

Το Σπήλαιο της Κερατέας χρησιμοποιείται εδώ και χρόνια από σπηλαιολογικούς συλλόγους ως χώρος πρώτης επαφής των νέων σπηλαιολόγων με το υπόγειο περιβάλλον.

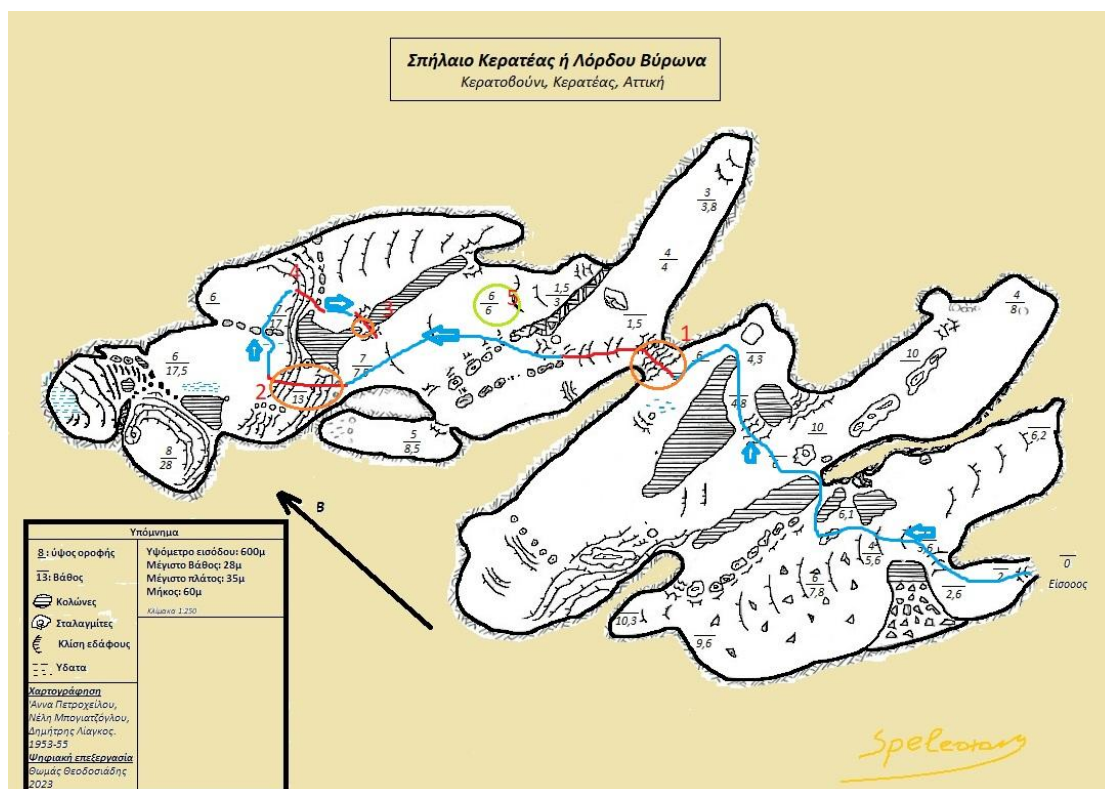
Για τον σύλλογο ΣΠΕΛΕΟ αποτελεί συνήθως το πρώτο σπήλαιο που επισκέπτονται οι συμμετέχοντες στα σεμινάρια σπηλαιολογίας. Η μορφολογία του το καθιστά ιδανικό εκπαιδευτικό πεδίο, καθώς συνδυάζει εύκολη πρόσβαση με αρκετά στοιχεία που επιτρέπουν την πρακτική εκπαίδευση.

Στο σπήλαιο πραγματοποιείται επίσης η πρακτική συνέχεια της θεωρητικής εισήγησης της γεωλογίας. Ο γεωλόγος που έχει παρουσιάσει τη θεωρία στα γραφεία του συλλόγου συνεχίζει την εκπαίδευση στο πεδίο, εξηγώντας στους εκπαιδευόμενους: τον τρόπο δημιουργίας των σπηλαίων, τον σχηματισμό σταλακτιτών και σταλαγμιτών, άλλες λιθωματικές μορφές, τα ρήγματα και τις διακλάσεις των πετρωμάτων, τη σχέση της γεωλογίας με τη μορφολογία του συγκεκριμένου σπηλαίου. Η εκπαίδευση πραγματοποιείται τόσο στον εξωτερικό χώρο όσο και στο εσωτερικό του σπηλαίου, επιτρέποντας στους συμμετέχοντες να παρατηρούν άμεσα τα γεωλογικά φαινόμενα που περιγράφονται στη θεωρία.

Παρότι το σπήλαιο χαρακτηρίζεται οριζόντιο, υπάρχουν ορισμένα σημεία όπου απαιτείται βασική χρήση εξοπλισμού και τεχνικών ασφάλισης. Για τον λόγο αυτό προσφέρεται και για εισαγωγή στις βασικές τεχνικές κίνησης σε σπήλαιο.

Στο παρελθόν έχουν πραγματοποιηθεί στον χώρο και ασκήσεις σπηλαιοδιάσωσης από τον ΣΠΕΛΕΟ, με χρήση φορείου και εφαρμογή τεχνικών όπως: το παλάγκο, η τραβέρσα, η οργανωμένη μεταφορά τραυματία σε υπόγειο περιβάλλον.

Έτσι, το Σπήλαιο της Κερατέας δεν αποτελεί μόνο έναν τόπο φυσικής ομορφιάς και ιστορικών αφηγήσεων, αλλά και ένα ζωντανό υπαίθριο εργαστήριο εκπαίδευσης για τις επόμενες γενιές σπηλαιολόγων.

Εικόνα 1: Διαδρομή εκπαίδευσης και σημεία ασφάλισης. Σεμινάρια σπηλαιολογίας ΣΠΕΛΕΟ. ΘΘ

Η Τρομακτική Περιπέτεια του Λόρδου Μπάυρον στο Σπήλαιο της «Σίβυλλας»

Κατά τη διάρκεια της περιήγησής του στην Ελλάδα, ο Λόρδος Μπάυρον βίωσε μια εμπειρία που ισορροπούσε ανάμεσα στον ρομαντικό μύθο, τον ενθουσιασμό της εξερεύνησης και τον απόλυτο τρόμο. Φτάνοντας στα σύνορα της Αττικής, όπως καταγράφεται στα προσωπικά του σημειώματα, η ομάδα του ανέβηκε σε ένα βουνό όπου, σύμφωνα με τις τοπικές φήμες, «υπήρχε το μυστικό σπήλαιο μιας από τις Σίβυλλες».

Η κατάδυση στα έγκατα της γης Αφήνοντας τα μουλάρια τους δεμένα έξω στα έλατα, ο Μπάυρον, ο στενός του φίλος Χόμπχαους (ονομαζόμενος χαϊδευτικά Καμ), ο υπηρέτης του Φλέτσερ και ο ντόπιος οδηγός τους, ο Βασίλης, εισχώρησαν στα έγκατα του βουνού. Η αρχική εξερεύνηση ήταν μαγευτική και απόκοσμη: *«Προχωρήσαμε από στοά σε στοά και μέσα στα βάθη της σπηλιάς φτάσαμε σε μια πηγή που ο πυρσός την έκανε να λάμπει σαν υδράργυρος»*. Εκεί, ο οδηγός βούτηξε στα νερά, μια κίνηση που μιμήθηκε με ενθουσιασμό και ο Μπάυρον, αν και το παγωμένο νερό τον ανάγκασε να βγει *«όσο πιο γρήγορα μπορούσα»*.

Το σβήσιμο του πυρσού και η αρχή του εφιάλτη Τα πράγματα όμως πήραν σύντομα δραματική τροπή όταν αποφάσισαν να επιστρέψουν. Ακολουθώντας τις *«ελικοειδείς στοές»*, η ομάδα έχασε εντελώς τον προσανατολισμό της. Η πιο εφιαλτική στιγμή ήρθε όταν η μοναδική πηγή φωτός τους εγκατέλειψε: *«η φλόγα του πυρσού σπαρτάρησε μια τελευταία φορά και έσβησε»*. Αναγκάστηκαν να συνεχίσουν *«ψηλαφητά πίσω από τον Βασίλη μέσα στην υγρή σκοτεινιά»*.

Ο πανικός δεν άργησε να κυριεύσει τα μέλη της ομάδας. Ο καημένος ο υπηρέτης Φλέτσερ τρομοκρατήθηκε απόλυτα, τραβώντας τον Μπάυρον από το μανίκι και ρωτώντας τον με απελπισία: *«Κι αν δεν βγούμε ποτέ πια, κύριε;»*.

Η "κατάρα" της Σίβυλλας και ο παραλογισμός του σκοταδιού Ακόμα και ο ίδιος ο Μπάυρον λύγισε μπροστά στο αδυσώπητο σκοτάδι του λαβύρινθου. Το σπήλαιο, σε συνδυασμό με την κλειστοφοβία που τον ταλαιπωρούσε, ξύπνησε τους χειρότερους εφιάλτες του: *«Ένιωθα κι εγώ τη μέγκενη του πανικού. (Πάντα υπέφερα από κλειστοφοβία.)»*. Μέσα στην απόλυτη σιωπή, η φαντασία του ποιητή άρχισε να πλάθει μακάβρια σενάρια και ακουστικές παραισθήσεις: *«Άκουγα ήχους ολόγυρά μας, αμυδρά ψιθυρίσματα και γελάκια, και ήξερα πως έτσι μας τιμωρούσε η γριά διεστραμμένη Σίβυλλα»*.

Στον αντίποδα αυτής της μεταφυσικής αγωνίας βρισκόταν ο ρεαλιστής και μονίμως γκρινιάρης φίλος του, Καμ, ο οποίος αντιμετώπισε την κατάσταση καθαρά με εκνευρισμό για την ανικανότητα του οδηγού τους, σχολιάζοντας επικριτικά: *«Ασύλληπτο! [...] Χονδροειδής ασχετοσύνη εκ μέρους του οδηγού»*.

Η λύτρωση και ο φιλοσοφικός στοχασμός Η σωτηρία ήρθε την τελευταία στιγμή ως από μηχανής θεός. Όπως αναφέρει ανακουφισμένος ο Μπάυρον, *«επιτέλους ένα φως εμφανίστηκε μακριά, κι έπειτα από λίγο φτάσαμε στο έμπα της σπηλιάς»*.

Βγαίνοντας πλέον στο φως της ημέρας, οι αντιδράσεις τους αναδεικνύουν την αντίθεση των χαρακτήρων τους: ο μεν Χόμπχαους ανέβηκε γρήγορα στο μουλάρι του «*ψελλίζοντας από αγανάκτηση*», ο δε Μπάυρον αφέθηκε σε μια πιο εσωτερική, φιλοσοφική διάθεση. Αφήνοντας πίσω του το σκοτάδι της Σίβυλλας, συνειδητοποίησε τη μικρότητα του ανθρώπου απέναντι στη φύση, γράφοντας: «...*ενώ εγώ στοχαζόμουν τα λόγια του Σωκράτη: “Εν οίδα, ότι ουδέν οίδα”*».

Το γεμάτο μυστήριο «σπήλαιο της Σίβυλλας» που περιγράφει ο Λόρδος Μπάυρον με έντονη λογοτεχνική διάθεση, ταυτίζεται ιστορικά, γεωγραφικά και πραγματολογικά με το **Σπήλαιο της Κερατέας** (στο Πάνειο Όρος), το οποίο δικαίως η σπηλαιολογική κοινότητα αποκαλεί μέχρι σήμερα «Σπήλαιο του Λόρδου Βύρωνα».

Η Ταύτιση του Σπηλαίου της Σίβυλλας με το Σπήλαιο της Κερατέας

Αν και ο Λόρδος Μπάυρον, μέσα από την πένα του, προσέδωσε στη συγκεκριμένη περιπέτεια μια γοτθική και ρομαντική απόχρωση, εισάγοντας τον μύθο της «*διεστραμμένης Σίβυλλας*», τα πραγματικά περιστατικά και οι ιστορικές μαρτυρίες αποδεικνύουν πως ο εφιάλτης που έζησε εκτυλίχθηκε στα έγκατα του σπηλαίου του Πανός στην Κερατέα.

1. Η Γεωγραφική και Ιστορική Ταύτιση Σύμφωνα με τα ιστορικά αρχεία και το οδοιπορικό του Μπάυρον, η περιπέτεια αυτή έλαβε χώρα γύρω στις 19 Ιανουαρίου του 1810. Ταξιδεύοντας από τη Βάρη προς την Κερατέα, η ομάδα εκμεταλλεύτηκε τον καλό καιρό για να ανέβει στο «*όρος Πάνε*» (Πάνειο Όρος), αναζητώντας ένα σπήλαιο για το οποίο άκουγαν θαυμαστά πράγματα. Η τοποθεσία αυτή ταιριάζει απόλυτα με την αναφορά του Μπάυρον στο «*μυστικό σπήλαιο στην κορυφή ενός βουνού στα σύνορα της Αττικής*».

2. Τα Πρόσωπα της Αποστολής Τα πρόσωπα που πρωταγωνιστούν στην εξιστόρηση του Μπάυρον για το σπήλαιο της Σίβυλλας είναι ακριβώς τα ίδια με εκείνα που καταγράφει η ιστορία για την εξερεύνηση στην Κερατέα. Πρόκειται για τον ίδιο τον ποιητή, τον στενό του φίλο Χόμπχαους (Cam), τον υπηρέτη του Φλέτσερ και έναν ντόπιο οδηγό που ονομαζόταν Βασίλης. Η παρουσία της ίδιας ακριβώς ομάδας και στις δύο πηγές δεν αφήνει περιθώρια αμφιβολίας για την ταύτιση του γεγονότος.

3. Η Μορφολογία του Σπηλαίου και τα Γεγονότα Η λεπτομερής περιγραφή της κατάβασης επιβεβαιώνει τη μορφολογία του Σπηλαίου της Κερατέας. Η ιστορική καταγραφή αναφέρει πως, μπαίνοντας από ένα στενό άνοιγμα με δαδιά από ρετσίνι,

αντίκρυσαν μεγάλους οριζόντιους θαλάμους, κρυστάλλους, κολώνες και σκοτεινά χάσματα, μέχρι που έφτασαν σε μια πηγή με καθαρό νερό. Αυτό ταυτίζεται απόλυτα με τις «ελικοειδείς στοές» και την πηγή παγωμένου νερού που «έλαμπε σαν υδράργυρος» στην αφήγηση του ποιητή.

Επιπλέον, η δραματική εξέλιξη είναι κοινή: Ο οδηγός τους (ο Βασίλης) έχασε τον προσανατολισμό του στον λαβύρινθο, τα δαδιά (ή ο πυρσός) άρχισαν να σβήνουν και η ομάδα εγκλωβίστηκε στο απόλυτο σκοτάδι, αντιμετωπίζοντας τον κίνδυνο του θανάτου.

4. Η Λογοτεχνική Αδεία του Ποιητή Η διαφορά ανάμεσα στην ψυχρή ιστορική καταγραφή και την αφήγηση του Μπάυρον έγκειται αποκλειστικά στην ψυχολογική κατάσταση του ποιητή. Όπως ο ίδιος ομολογεί, υπέφερε από κλειστοφοβία. Εγκλωβισμένος στο ασφυκτικό, υγρό σκοτάδι του Σπηλαιίου της Κερατέας, ο ρομαντικός του νους "γέννησε" τον μύθο της Σίβυλλας. Οι σταγόνες του νερού και ο αντίλαλος του σπηλαιίου μετατράπηκαν στη φαντασία του σε «αμυδρά ψιθυρίσματα και γελάκια» με τα οποία η κατάρα της Σίβυλλας τους τιμωρούσε. Όπως αναφέρουν οι ιστορικές πηγές, ο Μπάυρον αργότερα διηγούνταν αυτό το τρομακτικό περιστατικό στους φίλους του με μεγάλες δόσεις χιούμορ, διακωμωδώντας τον τρόπο που ο καθένας τους αντέδρασε στον πανικό.

Συμπερασματικά, πίσω από τον ρομαντικό μανδύα και τους λογοτεχνικούς συμβολισμούς της «Σίβυλλας», κρύβεται η αληθινή, εφιαλτική περιπέτεια που έζησε ο Λόρδος Μπάυρον στο πολυδαίδαλο, εντυπωσιακό Σπήλαιο της Κερατέας, δικαιώνοντας απολύτως την ονομασία που του έχουν αποδώσει οι Σπηλαιολόγοι.

Το Σπήλαιον της Κερατιάς: Η Εξερεύνηση και οι Παρατηρήσεις του Ι. Καψαμπέλη (1930)

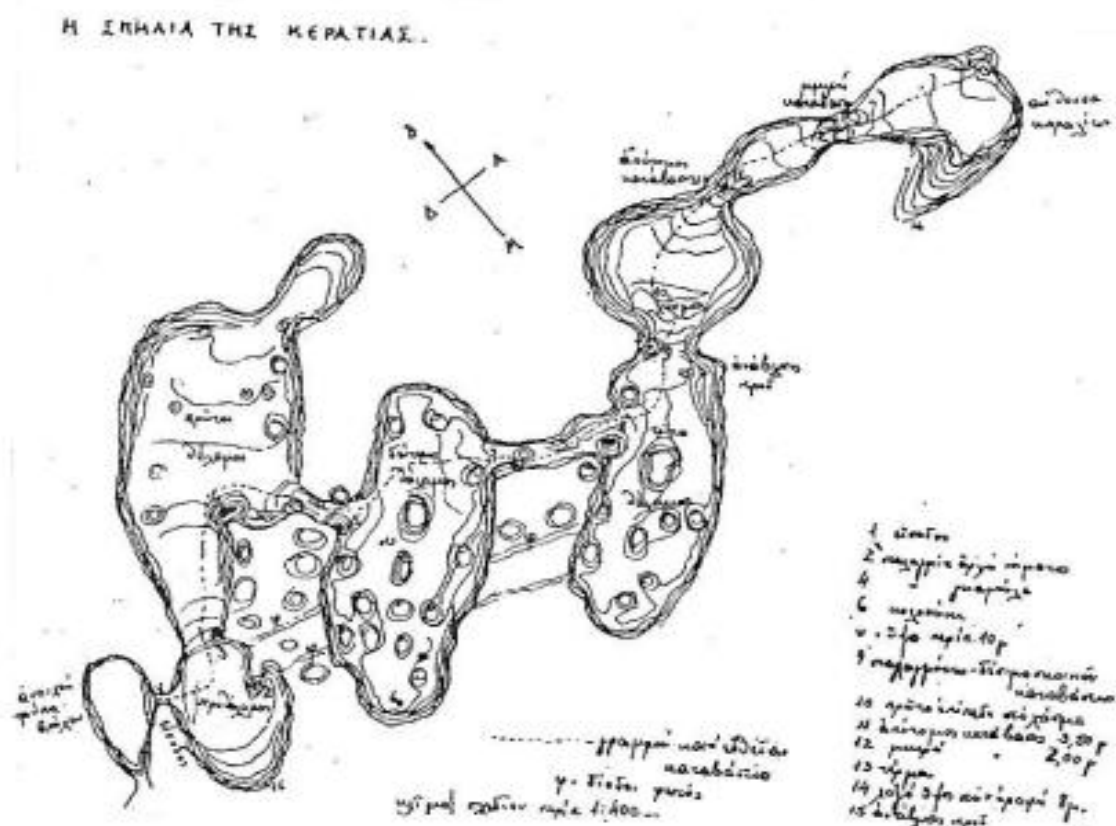
Η συστηματική εξερεύνηση και η πρώτη προσπάθεια χαρτογράφησης του Σπηλαιίου της Κερατέας (ή «Κερατιάς») καταγράφεται γλαφυρά από τον αρχιτέκτονα Ι. Καψαμπέλη. Η αφορμή δόθηκε στις 21 Σεπτεμβρίου 1930, όταν ο Σύνδεσμος «Πάν» πραγματοποίησε μια τολμηρή κατάβαση στο σπήλαιο, το οποίο βρίσκεται στη μεσημβρινή πλαγιά του βουνού.

Η ομάδα ήταν κατάλληλα προετοιμασμένη για τις δυσκολίες του εγχειρήματος, έχοντας μαζί της «κατάλληλα εφόδια (χονδρό σκοινί καταβάσεως άνω των 10 μ.,

λάμπες ασετυλίνης κλπ.)», παρά το γεγονός ότι οι ντόπιοι χωρικοί ανησυχούσαν και «ήθελαν να μάς αποτρέψουν από την εκτέλεση εκείνου του εγχειρήματός μας».

Μπαίνοντας στο εσωτερικό του σπηλαίου, ο Καψαμπέλης βρέθηκε αντιμέτωπος με ένα άγριο, δύσβατο και σκοτεινό περιβάλλον. Όπως περιγράφει χαρακτηριστικά, επρόκειτο για «μια σπηλιά με θαλάμους, τρισκότεινη, γεμάτη με σταλαγμίτες γλυστερούς, κ' υγρούς». Οι συνθήκες αυτές καθιστούσαν την εξερεύνηση εξαιρετικά κοπιαστική, καθώς «δεν είναι εύκολο να την γυρίσει κανένας σπιθαμή προς σπιθαμή, ούτε κ' είναι δυνατόν να ρίξει το φως της λάμπας σ' όλα τα μέρη, ανεβαίνοντας σε κάθε σωρό από σταλαγμίτες».

Παρά τις αντιξοότητες, με τη βοήθεια ορισμένων μελών της ομάδας όπως ο κ. Τσεκούρας (ο οποίος είχε ξαναεπισκεφθεί το σπήλαιο), ο Καψαμπέλης κατάφερε να κάνει μια «πρόχειρη καταμέτρησή της» και να σχεδιάσει μια κάτοψη για να αναπαραστήσει «τη διαίρεση και το σχήμα της». Ο ίδιος, ωστόσο, διατηρούσε επιφυλάξεις για την απόλυτη ακρίβεια του σχεδίου, τονίζοντας το μυστήριο και την πολυπλοκότητα του χώρου. Μάλιστα, διατύπωσε την ενδιαφέρουσα θεωρία ότι «οι θάλαμοι αυτοί πολύ παλαιότερα πιθανόν ν' αποτελούσανε μονάχα ένα θάλαμο» και ότι

Εικόνα 2: Η χαρτογράφηση του Καψαμπέλη, είναι η πρώτη αποτύπωση του σπηλαίου. Είναι σημαντική γιατί αν δεν υπήρχε δεν θα γνώριζαν οι ορειβάτες του ΦΟΠ ότι βρήκαν νέα αίθουσα, και έτσι αναδεικνύετε η αξία της χαρτογράφησης.

υπήρχαν περάσματα ψηλά στις οροφές, παρατηρώντας πως «από ψηλά, από τας διόδους αυτάς του φωτός... δυνατόν με δυσκολία να μπορέσει να περάσει κανένας από τον ένα στον άλλο θάλαμο».

Η πολυπλοκότητα του σπηλαίου και τα κρυμμένα του μυστικά επιβεβαιώθηκαν σύντομα από νέες ανακαλύψεις. Ο Καψαμπέλης αναφέρει πως ο γνωστός ορειβάτης C. Doriger επισκέφθηκε τη σπηλιά και εντόπισε «μια είσοδο προς ένα άλλο θάλαμο, σε σχήμα φρέατος και βάθους άνω των 10 μέτρων». Επιπλέον, στις 4 Οκτωβρίου 1931, μέλη του Ομίλου Φυσιολατρών Πειραιώς εξερεύνησαν μια αθέατη τρύπα «πριν από την είσοδο της αίθουσας των "κοραλλίων"». Αφού κατέβηκαν ένα χάσμα πέντε μέτρων, βρέθηκαν σε έναν εντελώς νέο χώρο, ο οποίος, όπως υποστήριξαν, ήταν ένας «μεγαλύτερος θάλαμος από την "αίθουσα των κοραλλίων" και πλουσιότερος σε ποικιλία σταλακτιτών».

Κλείνοντας το κείμενό του, ο Καψαμπέλης –επιθυμώντας να διασφαλίσει την ιστορική ακρίβεια– επισημαίνει ότι «εφ' όσον τόσος λόγος γίνεται, πρέπει ν' αναφέρω ότι τη σπηλιά της Κερατιάς την επεσκέφθηκε πρώτος ο "Οδοιπορικός Σύνδεσμος" και μάλιστα δυό καθώς γνωρίζω φορές, την 28 Νοεμβρίου 1921 και την 1η Δεκεμβρίου 1922». Παράλληλα, εξυμνεί την τουριστική και αισθητική αξία του σπηλαίου, υπογραμμίζοντας «το πολυσύνθετο των θαλάμων της και την ωραιότητα των σταλαγμιτών και των σταλακτιτών της», στοιχεία που, σε συνδυασμό με την κοντινή του απόσταση από την Αθήνα, το καθιστούσαν ένα ιδανικό φυσικό αξιοθέατο.

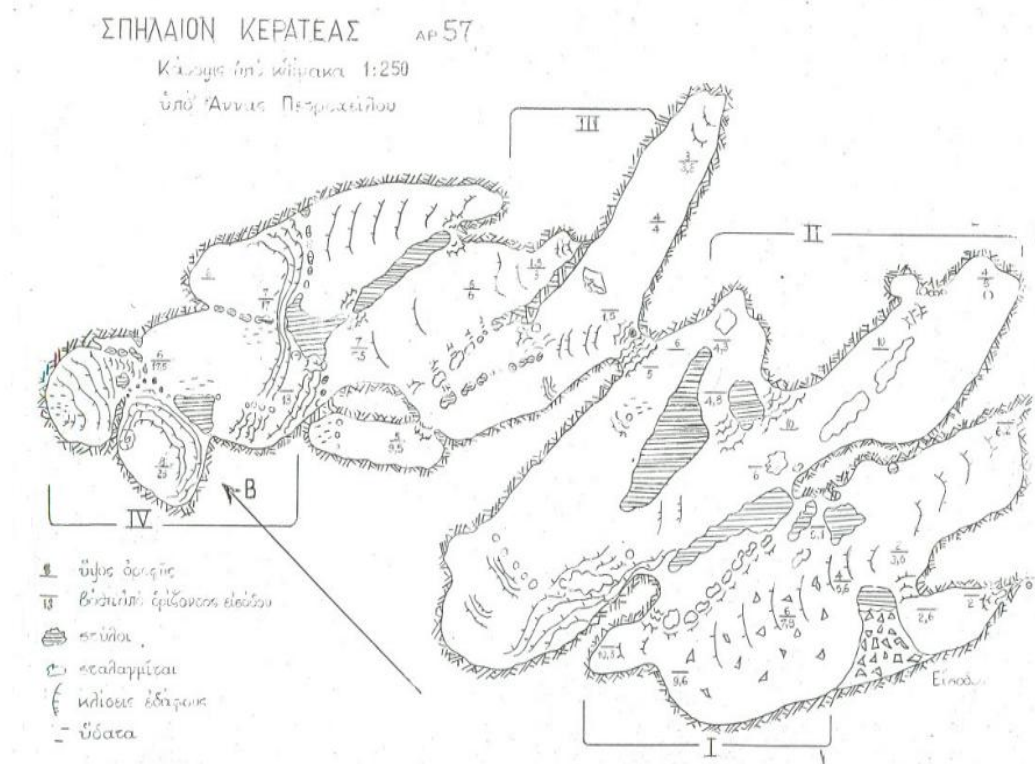
Η Συστηματική Επιστημονική Μελέτη του Σπηλαίου Κερατέας (1953-1955)

Παρότι το Σπήλαιο της Κερατέας (με αριθμό μητρώου 57) ήταν γνωστό από τα παλαιότερα χρόνια και είχε δεχτεί πολλούς επισκέπτες, η πρώτη πραγματικά «επιστημονική εργασία» για την πλήρη αποτύπωσή του πραγματοποιήθηκε μεταξύ των ετών 1953 και 1955 από την Ελληνική Σπηλαιολογική Εταιρεία (Ε.Σ.Ε.). Η Άννα Πετροχείλου ανέλαβε τις τεχνικές μετρήσεις και τα σχέδια, βοηθούμενη στενά από τα μέλη της Ε.Σ.Ε. Νέλλυ Μπογιατζόγλου και Δημήτρη Λιάγκο.

Διαστάσεις και Μορφολογία Μέσα από τις ακριβείς μετρήσεις της ομάδας, το μυστηριώδες σπήλαιο στο βουνό Κερατοβούνι πήρε επιτέλους συγκεκριμένες διαστάσεις. Η Πετροχείλου κατέγραψε ότι η συνολική του επιφάνεια ανέρχεται σε

«περίπου 950 τ.μ.», το μήκος της διαδρομής του φτάνει τα 60 μέτρα και το μέγιστο βάθος από τον ορίζοντα της εισόδου αγγίζει τα 23 μέτρα. Ο πολύπλοκος αυτός χώρος, όπως αναφέρει, χωρίζεται σε τέσσερα κύρια διαμερίσματα, τα οποία διαχωρίζονται το ένα από το άλλο «διά παχέων λιθωματικών όγκων».

Ο λιθωματικός διάκοσμος, αν και είχε υποστεί εκτεταμένους βανδαλισμούς καθώς

Εικόνα 3: Χαρτογράφηση του 1955, η αποτύπωση είναι της Άννας Πετροχείλου τις μετρήσεις έκαναν μαζί με αυτήν και οι Νέλλυ Μπογιατζόγλου και Δημήτρης Λιάγκος.

πολλοί σταλακτίτες «έχουν θραυσθή υπό των επισκεπτών», παρέμενε εντυπωσιακός. Στο εσωτερικό του δεσπόζουν «ογκώδεις σταλαγμιτικά και σταλακτιτικά» μορφές, συγκεντρώσεις υδάτων (υδατοσυλλογές), καθώς και ένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικό σχήμα που μοιάζει με «ομοίωμα κιονοκράνου», το οποίο εντοπίζεται στο δεξί μέρος του δεύτερου διαμερίσματος.

Αρχαιολογικά και Βιολογικά Ευρήματα Η έρευνα του Ι. Πετροχείλου επιβεβαίωσε περίτρανα ότι το σπήλαιο έκρυβε μυστικά αιώνων, σημειώνοντας ότι «ενδέχεται ακόμη να έχει και αρχαιολογική αξία». Στο κλαστικό υλικό του πρώτου διαμερίσματος βρέθηκαν «τεμάχια αρχαίων αγγείων». Μάλιστα, ο ίδιος σχεδίασε στο άρθρο του ένα από τα πιο χαρακτηριστικά ευρήματα: ένα «παραπλεύρως εικονιζόμενον έκκεντρον τριωτόν εις φυσικόν μέγεθος, χρώματος καστανομέλανος».

Επιπρόσθετα, η μελέτη του αναδεικνύει την τεράστια βιοσπηλαιολογική σημασία του χώρου, επικαλούμενη έρευνες ξένων επιστημόνων. Όπως καταγράφει, ο K. Lindberg το 1952 ανακάλυψε εκεί διάφορους οργανισμούς (Ισόποδα, Διπλόποδα κ.ά.), ενώ ο Ελβετός βιοσπηλαιολόγος P. Strinati το 1954 εντόπισε ενδημικά είδη όπως το *Chaetophiloscia pseudocellaria* και το ισόποδο *Acteoniscus Petrochilosi* Vandel (το οποίο πήρε το όνομά του προς τιμήν του ζεύγους Πετροχείλου).

Τουριστική Αξία Κλείνοντας την αναλυτική της μελέτη, ο Πετρόχειλος αξιολογεί το σπήλαιο με γνώμονα την τουριστική του προοπτική. Αναγνωρίζει πως, αν και δεν είναι «μεγάλης εκτάσεως ούτε παρουσιάζει χαρακτηριστικόν διάκοσμον, εν τούτοις έχει επιβληθή εις τον θεαματικόν κόσμον ως τουριστικόν». Το μεγάλο του πλεονέκτημα, σύμφωνα με την ίδια, ήταν αφενός «λόγω της ευκολίας προσπελάσεώς του» και αφετέρου «λόγω της θέσεώς του, η οποία είναι πλησίον των Αθηνών, του μεγαλυτέρου τουριστικού κέντρου της χώρας».

Βιβλιογραφία

- Μ. Βιλλεμαίνος**, Βιογραφία του λόρδου Βύρωνος (Μετάφραση: Σ. Λ. Ζορμπά, [Άγνωστος Εκδότης], [Άγνωστη Πόλη], [Άγνωστη Χρονολογία]).
- Κ. Βελουδίου**, Ο Λόρδος Βύρων σε σπηλιά της Αττικής, Δελτίον Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρίας, Τόμος ΙΧ, Τεύχος 1-2, Ε.Σ.Ε., Αθήναι, 1967, σελ. 50-51.
- Ι. Καψαμπέλης**, Το Σπήλαιον της Κερατιάς - Σπηλαιολογικά Σημειώματα (Περιοδικό: Εκδρομικά, τεύχος Οκτωβρίου 1930 / αναδημοσίευση - συνέχεια 1932).
- Ιωάννης Πετροχείλος**, Το Σπήλαιον Κερατέας Αρ. 57 (Περιοδικό: Δελτίον Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρίας - Τόμος ΙΙΙ (3), Τεύχος 7, Εκδόσεις Ε.Σ.Ε., Αθήναι / Νέα Σμύρνη, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1956, σελ. 144-153).
- Galt, John & Marchand, Leslie A.** Βιογραφικές και ιστορικές πηγές για τον Λόρδο Βύρωνα (αναφορά στη βιβλιογραφία του άρθρου της Ε.Σ.Ε. 1967).
- Lepsius, Kremou, Lindberg** κ.ά. Ιστορικές, γεωλογικές και βιοσπηλαιολογικές καταγραφές 19ου και 20ου αιώνα (αναφορές εντός της μελέτης της Ι. Πετροχείλου).
- Θεόδωρος Γ. Κυπρίου**, Ο Λόρδος Βύρων, Σειρά: Πατριωτική Βιβλιοθήκη, Γεωργίου Δ. Φέξη, Εν Αθήναις, 1904.
- S. C. Atchley**, Βίος και δράσις του Βύρωνος εν Ελλάδι, Ελευθερουδάκη και Μπαρτ, Εν Αθήναις, 1918.
- Μιλτιάδης Ι. Δασκαλάκης**, Ο Λόρδος Βύρων: Εκ της ζωής και των έργων του, Μιχαήλ Σαλίβερου, Εν Αθήναις, 1910.
- Le Comte Pierre Gamba**, Relation de l'expédition de Lord Byron en Grèce (Μετάφραση: J. T. Parisot, Peytieux - Galerie Delorme / Imprimerie de Chaignieau Fils Aîné, Paris, 1825).
- [Άγνωστος Συγγραφέας], Μπάυρον - Τα χειρόγραφα του Μεσολογγίου (Κεφάλαιο: Το πρώτο σημειωματάριο, [Άγνωστος Εκδότης], [Άγνωστη Πόλη], [Άγνωστη Χρονολογία])

